

TRANSITION LITERATURE-PRE-ROMANTICISM IN I. HELIADE RĂDULESCU' OPERA

Alexandra Măriuca CÎRSTEA
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The beginning of the 19th century, especially the transition period 1900-1940, represented a moment of maximum tension for the development of Romanian culture and society, this being represented by personalities of Renaissance culture, such as: Ion Heliade Rădulescu (Muntenia), Gheorghe Asachi (Moldova) and George Baritiu (Transylvania) and some of their close writers Vasile Carlova, Gr. Alexandrescu. Their approach aimed at rebuilt the Romanian cultural society through measures to enlighten the masses and modernize urban life based on progress and civilization, as it was seen in Western Europe.

From the first decades of the 19th century, they became aware of the precarious state of Romanian literature, the lack of valuable creations and initiated a program of translations and adaptations of universal literature, which would constitute models, plant the aesthetic principle and improve the language.

Starting from this desideratum, I. Heliade Rădulescu launched an imperative for young writers: "write as much as you can, but not with malice; do, and do not spoil, because the nation receives and blesses the one who does and curses the one who spoils." This perception regarding foreign influences and models was rejected by Mihail Kogălniceanu who considered that this exaggeration "kills in us the national spirit".

Adherent of the Renaissance through his humanitarian spirit, Heliade brings a new breath in Romanian culture by the fact that he attaches great importance to social life, studying it in detail, and this impulse is given by his conservative side, he is also on the side of socialism and conservatism.

In his attempt to impose his own vision on literature and to establish his own philosophical system, Heliade proves to be a humanist spirit, strongly linked to romantic sentimentality, being one of the outstanding personalities of the nineteenth century. Formed in the spirit of the eighteenth century and involved in the cultural life of the nineteenth century, the writer feels a lack of unity from an emotional point of view, and this deficiency is not only noticeable in his case, but has been felt and in the previous century by the exponent of French romanticism, Victor Hugo.

We can conclude that Heliade Rădulescu remains an outstanding personality of the Romanian culture from the 19th century and, although he was attracted by a past that was not exactly as he had wanted, he feels tempted by the future he was heading all the rays of utopia.

Keywords: pre-romanticism, transition, nineteenth century, Renaissance, Romanian literature

Ion Heliade Rădulescu, personalitate complexă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, este un exponent al preromantismului românesc. Acesta a fost considerat de G. Călinescu "părinte al literaturii române". Spirit deschis, activ, Heliade a fost sufletul generației sale, bucurându-se de prestigiu și autoritate. El a fost fondatorul primelor reviste literare, îndrumătorul mișcării teatrale, a publicat studii filologice precum și lucrări de teorie literară. Opera sa literară, extrem de vastă cuprinde: poezie lirică, epică, satire, fabule, scriitorul, impresionând prin talent și fantezie.

Literatura din epoca pașoptistă are un caracter național-popular, fiind inspirată din programul revistei **Dacia literară** (1840), al cărei teoretician este Mihail

Kogălniceanu. Putem susține chiar că revista pregătea apariția curentului romantic și propunea ca surse de inspirație: istoria, natura, folclorul.

În *Gramatica românească* (1828) abordează problematicile limbii dintr-un unghi științific, simplificând alfabetul chirilic de la 43 la 27 de semne și propunând valorificarea neologismelor.

După anul 1840, creațiile sale poetice, destul de numeroase, au apărut în câteva volume: *Meditații poetice dintr-ale lui A. de Lamartine* (1830), *Culegeri din scrierile lui I. Eliade de proză și poezie* (1832), *Culegere de poezii și proză* (1836), *Echilibru între antiteze* (1859-1869).

Opera sa capătă o dimensiune grandioasă după anul 1870 sub influența lecturilor din Biblie pe care le interpretează liber și a utopiștilor francezi, fiind organizate în patru cicluri tematice intitulate: *Biblice (Căderea dracilor)*, *Evanghelice (Cutremurul)*, *Patria și omul social (Ruinele Târgoviștei, Sburătorul)*, *Omul individual (Serafimul și Heruvimul, Visul)*.

Creația poetică a lui Ion Heliade Rădulescu, care precede lirica eminesciană, se înfățișează ca un nou suflu conferit literaturii, apropiindu-se ca aspirație și valoare de literaturile europene. Scriitorul este, îndeosebi, prin dorința de progres, întâiul scriitor român care își însușește, deopotrivă principiile clasice și pe cele romantice, depășind poezia neoanacreontică, erotică sau de eveniment. Cele câteva proze ale lui Heliade se reduc la „memorii”, pamflete, satire și o „mică comedie, un grațios poem al slovelor”¹ fiind inferioare creației poetice în care condamnă cu răutate și sarcasm „relele timpului”. El a dorit să creeze și prima epopee românească, *Anatolia sau Omul și faptele* (din care au apărut doar șapte cânturi), urmând principiul *Divinei Comedii* a lui Dante Aligheri și a *Legendei secolelor* a lui Victor Hugo.

Folosește versul amplu cu acumulări estetice și numeroase antiteze, repetiții de motive și abstracțiuni, anticipând concepția supranaturală întâlnită mai târziu în proza lui Eminescu și care înfățișează o realitate clădită pe proiecții biblice, extatică și imaterială.

Referitor la unele reușite artistice din acest început de epopee, G. Călinescu remarca „un univers al efluviilor, sonurilor și al parfumurilor”².

Dorind să-și depășească epoca prin opere mărețe, sincronice cu evoluția genurilor și speciilor din literaturile europene, Heliade dă naștere unei alte epopei, respectiv, *Mihaida*, pe o temă romantică inspirată din istoria națională și închinată lui Mihai Viteazul.

De altfel, la începutul secolului al XIX-lea, încercările de epopee sau roman național, n-au reușit din lipsă de experiență, cum constata M. Ralea, ci din absența în creația folclorică românească a unor modele similare. Au încercat, fără reușite notabile, Gheorghe Asachi, D. Bolintineanu, C. Negruzzi, V. Pogor, C. Stamate, Al. Pelimon, G. Baronzi și chiar M. Eminescu și George Coșbuc. Singura reușită în domeniul epopeei a fost *Țiganiada* al cărei autor este Ion Budai Deleanu, careia Gh. Asachi îi aducea elogii în 1830 pentru „meritele excepționale ale lui Ioan Budescu din Lemberg”.

¹ G. Călinescu – op. cit. pag. 186.

² G. Călinescu – *Istoria literaturii române*, vol. II, editura Academiei 1968, pag. 284.

În poezie, rămâne celebru prin balada *Sburătorul*, care preia mitul folcloric cu același nume, ridicându-l la rangul de mare artă. Poemul înfățișează poetic, suav, prima iubire a unei fete. Prin tehnica versului și bogăția imaginilor artistice, poemul are o deosebită valoare.

Deși extrem de redusă și ne semnificativă, lirica sa erotică, putem observa că sentimentul este văzut ca o antiteză între conștiința și tensiunile vieții interioare. În capodopera sa poetică, *Sburătorul*, apelează la concepția folclorică naivă, zburătorul fiind transpus în supranatural, determinând criza pubertății și tensiunea sufletească a unei adolescente în fața primei iubiri.

De asemenea, este important de menționat și faptul că I. Heliade Rădulescu a fost preocupat pentru cultivarea idealului de eliberare socială și națională, participând activ la revoluția de la 1848, alături de colegii de generație precum Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu.

În celelalte provincii românești, în Moldova și Transilvania, secolul al XIX-lea a marcat noi tendințe în cultura și în viața social-politică urmând aceeași orientare de apropiere, e drept timidă, de Europa apuseană, de noile idei și structuri estetice. Gh. Asachi în Moldova, George Barițiu în Transilvania, scriitori enciclopediști apropiați de concepțiile iluministe ale Școlii Ardelene, sunt, asemenea lui Ion Heliade Rădulescu, deschizători de drumuri noi în cultura națională.

Vorbind de formarea lui Heliade Rădulescu, D. Popovici susține că: „sentimentele sale umanitare îl fac să se simtă solidar cu omul de pretutindeni”. Mai mult, el se influențat de „Renașterea ardeleană, dar această solidaritate umană ajunge să fie mai puternică atunci când este vorba de omenirea din jurul lui”³.

Adept al Renașterii prin spiritul său umanitar, Heliade aduce un suflu nou în cultura română prin faptul că acordă o foarte mare importanță vieții sociale, studiind-o amănunțit, iar acest impuls este dat de latura sa conservatoare, el situându-se deopotrivă de partea socialismului și a conservatorismului. Exemplul cel mai elocvent este ziarul său intitulat sugestiv *Conservatorul progresist* în care este ilustrată foarte bine această concepție conservatoare, dar, fiindcă nu este foarte bine nuanțată, stârnește diverse controverse care aveau să fie prezente în viața publică, atenția rămânând numai asupra elementelor ce aveau să constituie doctrina junimistă.

Astfel, pe lângă preocupările sale asupra vieții sociale și politice, Heliade a încercat să aducă în literatura română o viziune nouă, pornind de la marile capodopere ale literaturii universale. Deoarece este profund legat de concepția clasică, el traduce *Arta poetică* a lui Boileau, dar se îndreaptă ulterior către romantism. Acest lucru este remarcat și de Ion Pillat când analizează antiteza literară romantism-clasicism pe care o reduce în final la o simplă antiteză culturală și politică, el constatând că: „La începutul secolului al XIX-lea, pe la 1821-1840, oamenii romantismului român descoperă Europa așa cum cu trei secole înainte oamenii Renașterii apusene descoperiseră America”. Iar odată cu apariția unor scriitori precum Heliade Rădulescu, Cârlova sau Grigore Alexandrescu, criticul constată că apariția romantismului, care se clădise pe un

³ D. Popovici, *Romantismul românesc*, Ed. Albatros, București, 1972, p.172.

fundament specific național, deja luase ființă, însă odată cu Bolintineanu sau Alecsandri, această capătă noi dimensiuni.

Însă paralel cu traducerea *Artei poetice* a lui Boileau, Heliade Rădulescu se apropie și de Lamartine care exercita o influență asupra sa prin faptul că acesta era foarte familiar clasicilor și din care realizează mici traduceri. Dar prin factura sa romantică, scriitorul se îndepărta de clasici și se situa pe aceea direcție pe care se situa și poporul român. Nu trebuie neglijat nici interesul pe care Heliade îl manifestă pentru scriitori preromantici ca Young sau Ossian

D. Popovici încearcă să explice cum Heliade Rădulescu reușește să treacă de la mentalitatea feudală la cea burghezo-democratică⁴. Concepția lui Heliade gravitează în jurul ideii conform căreia imitarea naturii constituie elementul central în actul creației. Însă această concepție avea să se schimbe mai târziu când scriitorul stabilește o corespondență între descrierea clasicului și a romanticului, iar acest lucru îl datorează lui Schlegel care susținea că o operă este romantică numai dacă subiectul acesteia este el însuși înfățișat într-o manieră ce ține exclusiv de fantezie, însă nu respinge concepția lui Hugo din prefața la drama *Cromwell*. De aici se desprinde faptul că romanticul reușește să se desprindă de norme și încearcă să pătrundă în specificul național al poporului. În felul acesta, D. Popovici constată că Heliade Rădulescu nu se îndepărtează iremediabil de ideologia clasică, pentru că nu era pregătit să-i urmeze pe romanticii revoluționari.

Mai mult, dacă ne raportăm la perioada 1830-1839 când analizează poeziile lui Iancu Văcărescu și traduceri ale lui Aristia, Heliade nu observă antiteza între clasicism și romantism, deoarece clasicul era creatorul unor valori solide, pe când romanticul era rebel, preferând inovația. Dar ajunge să considere că o operă este romantică numai dacă năzuiește să se desprindă de formele literare inițiale și numai dacă dispune de resurse inovatoare în ceea ce privește conținutul și forma.

Însă ceea ce trebuie să reținem în demersul pe care îl realizăm este faptul Heliade nu a avut o poziție fermă în sensul că, prin elementele definiției ale artei sale el se situează în rândul clasicilor, dar cu unele reminiscențe preromantice, însă în ceea ce privește activitatea sa poetică, acesta este influențat de scriitorii romantici și preromantici, pășind astfel concomitent pe făgașuri diferite, însă nu remarcă acest lucru decât foarte târziu și nu în totalitate. Acest lucru este evident prin faptul că el încearcă să argumenteze concepțiile lui Boileau cu exemple din lirica lamartiniană.

Odată cu trecerea timpului, concepția clasică a lui Heliade avea să se schimbe, lăsându-i în urma sa pe Lamartine, Hugo, chiar și poetul Byron—de care Heliade era foarte atras și stârnind simpatia unor scriitori precum: Negruzzi sau Bolliac. Adăugând aici și exponenții literaturii preromantice precum: Young, Gray sau Ossian, vom observa influența pe care aceștia au exercitat-o asupra lui Heliade, iar acest lucru poate fi regăsit în *Curs de poezie generală* dedicate epopeii (vol. II) și liricii ossianice (vol. III).

În ultima regăsim cea mai amplă și intensă dezbateră a preromantismului din literatura română. Scriitorul dorește o reconsiderare a grotescului în poezie, recomandă cultivarea antitezelor și accentuarea elementului imaginativ. Însă, deși Heliade ajunge la factorul romantic, totuși, concepția sa clasică nu este abandonată complet.

⁴ D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Eliade Rădulescu*, Ed. Cartea Românească, București, 1933, p. 335.

Întorcându-ne la activitatea poetică a lui Heliade, trebuie să precizăm că aceasta este concentrată în câteva colecții: *Meditațiile* (1830), *Culegerea* (1836), *Poezii inedite* (1860) precum și ediția finală din *Curs întreg de poezie generală*—din care sunt publicate trei volume antume în 1868. Iar după dispariția scriitorului din 1872 sunt publicate și părțile referitoare la teatru (în 1878), la poezia epică (în 1880) și la poezia didactică, satiră și fabulă (în 1883).

Heliade Rădulescu a desfășurat o amplă activitate de traducător, traducând din Lamartine *Meditațiile* 1830, creând *La moartea lui Cârlova* despre care spune că este o imitație după Lamartine.

Mult mai amplu este capitolul dedicat traducerilor în specia fabulei, scriitorul traducând *Corbul și Vulpea* din La Fontaine. Aceasta a cunoscut două variante, prima tradusă după La Fontaine, iar a doua se pare că ar fi o traducere după Pierre Lachambeaudie. Aici Heliade aduce în discuție disputa politică în care acesta a fost implicat la întoarcerea din exil, însă scriitorul nu dă dovadă de originalitate. În varianta a doua a fabulei este prezentat corbul care pare că și-a învățat lecția:

„Hei”—spune el—
 „a fost pe când a fost,
 Pe când era tata prost,
 Că vulpea c-o zicătură
 Îi ștergea cașul din gură;
 Dar acum e altcevaș,
 Gura nu mai pui pe caș;
 Hei, vulpoi de năciunal
 N-a fost bun ăst cașcaval!”

Heliade traduce și din opera scriitorului francez Viennet, cea mai cunoscută fabulă a sa fiind *Măciașul și florile* în care este ilustrată lupta politică din Muntenia, aceasta având ca punct de plecare *Le rosier et les égalantiers*, care avea ca tematică tocmai lupta dintre clasicii și romanticii francezi și în care asistăm la o anumită violență lingvistică—care nu este permisă în fabulă și care o îndreaptă mai mult spre satiră—fapt care ni-l prezintă pe Heliade mai mult ca pe un realizator de fabule.

Trebuie precizat că Viennet este unul dintre reprezentanții concepției clasicizante din literatura franceză, care acceptă într-un final existența mișcării romantice și realizează o înțelegere între cele două mișcări literare.

În aceeași linie sarcastică se înscriu și opere precum *Ingratul* în care este evocată ura pentru Grigore Alexandrescu pe care i-a purtat-o până la finalul vieții și pe care a manifestat-o și în *Domnul Sarsailă Autorul* în care este ironizat un personaj ale cărui trăsături trimit tot la Alexandrescu sau chiar Cezar Bolliac.

De asemenea, elaborează și poeme cu tentă religioasă, inspirându-se din Vechiul și Noul Testament precum și din Evangheliile—conceptul fiind acela al iubirii față de umanitatea în suferință—iar acesta se regăsește în poeme precum *Căderea dracilor* sau *Cutremurul*.

A cultivat și epopeea, balada, drama în poezii patriotice, însă intenția sa a fost să-și împartă opera pe registre tematice și nu în funcție de genuri literare.

O elegie care merită evocată este *Trecutul și Dragele mele umbre* ce apare în anul 1830, și în care se regăsește notele elegiei lamartiene. Aceasta pleacă și de la un fond biografic ce este alimentat de suferința poetului generată de pierderea bruscă membrilor familiei răpuși de ciumă.

Tot din categoria elegiilor face și *O noapte pe ruinele Târgoviștei* în care se regăsește o temă preromantică, respectiv, ruinele. D. Popovici constată faptul că: „poetul ne dă aici trăirea retrospectivă a epocilor de glorie ale poporului și, paralel, decăderea prezentă. În poezia lui Heliade însă, sentimentul evoluează independent pe cele două planuri, al trecutului și al prezentului și nu ajunge la unitate așa cum ajungea la Vasile Cârlova”.⁵

Heliade se oprește și asupra poeziei cu tematică filozofică, însă aceasta nu se bucură de un real succes, ci mai degrabă se dovedește o încercare de imitare a meditațiilor lui Lamartine.

Lipsit de profunzime este și poemul *Visul* ce are ca punct de plecare teatrul spaniol, mai precis tema *viata e vis-la vida es sueño*, temă pe care o regăsim în opera dramaturgului spaniol Calderon de la Barca și în care este prezentă concepția asupra destinului uman.

O altă specie cultivată de către Heliade este și oda sub diferite forme: eroică (*Oda la 2 septembrie 1829*), religioasă (*Cântarea dimineții*) sau oda filozofică (*La Schiller*). *Oda la Schiller și Oda la 2 septembrie 1829* reprezintă două momente extrem de importante spre a înțelege arta poetică heliadescă. Astfel, dacă prima are la bază o sursă de inspirație autentică, fiind scrisă în scop comemorativ a o sută de ani de la nașterea poetului german, cea de a doua se dovedește o încercare fără succes.

Construită pe motivul geniului— motiv predominant romantic— *Oda la Schiller* este una dintre capodoperele lui Heliade, fiind construită pe un puternic substrat biografic și care relevă viziunea pe care scriitorul o avea privitor la misiunea sa socială.

În ceea ce privește *Oda românilor*, trebuie precizat că aceasta nu aparține în totalitate literaturii române, fiind publicată inițial la Paris în anul 1851. Se remarcă în cuprinsul acesteia îndemnul revoluționar către națiuni de restabilire a unei noi ordini sociale:

*Europa-ntreagă, scoală-te
În sus, la armonie.
Strivească-se Balaurul,
Antica tiranie.
E rupt, spart jurământul,
Să salte tot pământul,
Frăție peste tot.*

De asemenea, una dintre operele reprezentative ale lui Heliade este balada *Sburătorul*, care este considerată cel mai bun poem al lui Heliade, care se concentrează pe cunoașterea psihologiei personajului și prin dorința de a prezenta atmosfera generală în care se desfășoară evenimentele. Acesta se deschide cu neliniștea tinerei fete care este

⁵ D. Popovici, *Romantismul românesc*, Ed. Albatros, București, 1972, p.194.

însetată de o iubire oarbă și care abundă în exclamații retorice, ilustrând un zbucium lăuntric foarte puternic:

*Că uite, mă vezi, mamă? așa se-ncrucșează
Și nici nu prinț de veste când singură mă strang,
Și tremur de nesațiu, și ochii-mi văpăiază,
Pornesc dintr-înșii lacrimi și plâng, măicuță, plâng.*

D. Popovici a remarcat că în balada *Sburătorul* „se resimte influența poeziei saphice și pentru cine are în vedere violența pasiunii tinerei fete afirmația apare cu totul justificată. Cu excepția prime strofe, în care se prelungește narațiunea din partea primă a baladei, toată partea a doua a ei desfășoară descrierea unui cadru din natură”.⁶

Vorbind despre balada *Sburătorul*, G. Călinescu afirmă că „invazia misterioasă a dragostei e surprinsă în plină agresiune fără furiile unei Sapho sau ale Phedrei. Criza de pubertate se explică mitologic și se vindecă magic:

*Vezi, mamă, ce mă doare! Și pieptul mi se bate,
Mulțimi de vinețele pe sâni mi se ivesc;
Un foc se-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate,
Îmi ard buzele, mamă, obraji-mi se pălesc!*

*Ah! Inima-mi zvâcnește!...și zboară de la mine!
Îmi cere...nu-ș' ce-mi cere! Și nu știi ce i-aș da:
Și cald și rece, uite, că-mi furnică prin vine;
În brațe n-am nimica și parcă am ceva.”⁷*

Observăm că versurile în care Heliade îl înfățișează pe Sburător, care călătorește prin spații relevă faptul că poetul preia materialul popular fără a-l supune însă niciunei modificări de ordin interior, acesta este redat în maniera și cuprinsul ideologic al baladei populare.

Mai mult, putem sesiza că prin atmosfera de ansamblu, dominată de elementul fantastic se observă influența profundă pe care a exercitat-o mitologia populară, Heliade, apelând la scriitori precum Anacreon sau Victor Hugo. Modul de conturare al portretului zmeului îl vom regăsi mai târziu în lirica eminesciană puternic influențată de lirica populară, zmeul fiind asemenea unui Făt-frumos în momentul întâlnirii cu fata: „*Ca brad un flăcăiandru și tras ca prin inel,/ Bălăiu cu părul d-aur*”. Acesta poate fi asemănat cu Hyperion din Luceafărul eminescian în momentul în care acesta întreprinde zborul cosmic asemenea unui fulger pentru a adresa rugămintea sa creatorului, respectiv, dezlegarea de nemurire spre a deveni muritor și a-și împlini iubirea cu fata de împărat. Practic, el propune o viziune pe care o mai regăsim și **Demonul** poetului rus Lermontov atunci când acesta rememorează viața sa anterioară. Însă balada lui Heliade nu se ridică nivelul poemului eminescian și nici la cel al poetului rus, Lermontov. Conform lui D. Popovici, balada lui Heliade „pare un fel de fotografie ideografică în câmpul căreia cad,

⁶ Ibidem, op. cit., p. 197.

⁷ G. Călinescu, *Istoria literaturii române-compendiu*, Ed. Minerva, București, 1983, p. 68.

alături de elemente poetice și aspecte lipsite de orice elevație artistică, de felul celor următoare:

*O! Biata fetișoară! mi-e milă de Florica
Cum o fi chinuind-o!— vezi, d-aia a slăbit
Și s-a pălit copila!... ”⁸*

De asemenea, Heliade a fost preocupat și creștinism, arătând faptul că, în genere, cuvântul lui Dumnezeu este mai presus de spațialitate și temporalitate, scriitorul ilustrând două elemente esențiale ale divinității: inerentul spațial și inerentul temporal. Heliade studia frecvent Biblia, pe care o analiza prin prisma unor mari scriitori. Exemplul cel mai elocvent ar fi **Maritagiul fiilor cerului cu fiicele pământului** în care se remarcă o influență a poemului byronian **Cerul și pământul**, deoarece în momentul în care începuse să-și elaboreze opera, Heliade traducea și din poemul lui Byron, atenția lui fiind îndreptată spre pasajul în care demonii se laudau prin cântecul lor în ajunul potopului. Heliade a realizat o traducere versificată a poemului lui Byron, dorind să preia anumite elemente și să le introducă în opera sa. Pe lângă Biblie, poetul recurge și la poezia elină, valorificând mituri precum: mitul lui Prometeu sau revolta lui Jupiter împotriva lui Saturn. Astfel, poetul stabilește niște analogii, apelând la Biblie—pasajul în care este ilustrată dărâmarea Turnului lui Babel sau Potopul care survin din cauza revoltei oamenilor împotriva lui Dumnezeu, acestea apărând ca o pedeapsă din partea divinității și totodată la o împăcare cu aceasta.

Practic, intenția lui Heliade a fost de a introduce în opera sa numeroase elemente ce țin de mitologie și creștinism, stabilind o relație între cele două, iar așa cum remarcă și D. Popovici: „ritmându-și concepția, Heliade avea să refacă tema în materialul mitologiei creștine. Divinitatea bună, creatoare a omenirii și plină de compasiune pentru omenire, avea să devină cu vremea o divinitate tiranică; din Dumnezeu milii nesfârșite, Dumnezeu puterilor arbitrării, Elohim, împotriva căruia se va ridica omenirea mână de setea cunoașterii. Izgonirea din Paradis, Potopul și Turnul Babel marchează trei mari înfrângeri ale omenirii în lupta ei de eliberare de sub tutela cerului”.⁹ Însă această luptă avea să fie una interminabilă și să conducă, într-un final, la un armistițiu între omenire și divinitate, fapt evidențiat în **Victoria Omului asupra zeului Forță**— în care era evocată disputa dintre Prometeu și Jupiter sau a omului biblic împotriva lui Elohim.

Astfel, realizând o sinteză a activității laborioase a lui Heliade putem remarca faptul că, aceasta contribuie într-o oarecare măsură la procesul de modernizare a literaturii române. Trebuie menționat că, la începutul activității sale, poetul a fost puternic influențat de Lamartine, iar maniera în care scriitorul evoluează relevă principiul romantic, iar așa cum constată și Popovici: „de la traducerea lui Lamartine până la traducerea lui Tasso și până la planul Anatolidei, Heliade parcurge drumul regresiv de la Lamartine la Hesiod. Și nu arareori el face să coexiste în același moment al operei sale date care au caracterizat mentalitatea omenirii la distanțe de milenii.”¹⁰

⁸ D. Popovici, *Romantismul românesc*, Ed. Albatros, București, 1972, p. 199.

⁹ Ibidem, op. cit. p. 206.

¹⁰ Ibidem, op. cit. p. 217.

În încercarea sa de a-și impune propria viziune asupra literaturii și de a institui un sistem filozofic propriu, Heliade se dovedește un spirit umanist, puternic legat de sentimentalismul romantic, fiind una dintre personalitățile marcante ale secolului al XVIII-lea. Format în spiritul secolului al XVIII-lea și implicându-se în viața culturală a secolului al XIX-lea, scriitorul resimte o lipsă de unitate din punct de vedere afectiv, iar această carență nu este sesizabilă doar în cazul său, ci a fost resimțită și în secolul precedent de exponentul romantismului francez, Victor Hugo.

Puternic influențat de romantismul francez al lui Victor Hugo, scriitorul român preia de la acesta concepția asupra literaturii, îndeosebi, poeziei, căreia îi atribuie un rol mesianic, poetul, ajungând să guverneze viața spirituală a societății. În acest sens, Heliade reușește să transmită și altor scriitori ai literaturii române viziunea sa mesianică.

A milita pentru educație era echivalent—în cazul scriitorului—cu militarea pentru literatură, aceasta fiind arma de care puteai dispune. Mai mult, prin gramatica sa din 1828, Heliade înțelege cel mai bine cât de importantă este existența unei limbi literare construită pe temelii ale limbii bisericești și ale limbii populare. Prin discuțiile referitoare la problemele de limbă literară pe care le are cu Negruzzi, cel din urmă recunoaște că principiile după care el s-a ghidat sunt înseși regulile lui Heliade. Astfel, odată cu Negruzzi, limba aceasta avea să cunoască un având extraordinar în cadrul întâlnirilor de la *Dacia literară*, iar odată cu apartența *Convorbirilor literare* să capete statutul de limbă literară.

Putem conchide că, Heliade Rădulescu rămâne o personalitate marcantă a culturii românești din secolul al XIX-lea și, cu toate că era atras de un trecut care nu era întocmai așa cum și-l dorise, el se simte ispitit de viitor către care îndrepta însă toate razele utopiei.

Ediții consultate:

- I. Heliade Rădulescu, *Opere*, studiu introductiv de D. Popovici, București, 1939.
- I. Heliade Rădulescu. *Pagini alese*. Prefață și note de Constantin Măciucă. Texte stabilite de Vladimir Drimba. Editura Tineretului, București, 1965.
- I. Heliade Rădulescu, *Versuri*. Text ales și stabilit de Vladimir Drimba. Prefață și tabel cronologic de Mircea Angheliescu. Editura Minerva, București, Colecția: *Biblioteca pentru toți*, 1986.
- Ion Heliade Rădulescu. *Sburătorul*. Prefață, tabel cronologic, selecția textelor și a referințelor critice Veronica Tiutiuca. Editura "Porto-Franco" Galați, 1996

Bibliografie critică selectivă:

- Al. Philipide, *Studii de literatură universală*, București, Ed. Tineretului, 1966.
- Al. Rosetti, *Limba scrierilor lui I. Heliade Rădulescu până la 1841*, în *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, București, 1956.
- D. Popovici, *Ideologia literară a lui I. Heliade Rădulescu*, București, 1935.
- D. Popovici, *Romantismul românesc*, Ed. Albatros, București, 1972.
- G. Călinescu – *Istoria literaturii române*, vol. II, editura Academiei 1968.

G. Călinescu, *I. Heliade Rădulescu și școala sa*, text stabilit și adnotat de Al. Piru, București, Ed. Tineretului, 1966.

G. Călinescu, *Istoria literaturii române-compendiu*, Ed. Minerva, București, 1983.

N. A. Ursu, Modelul francez al gramaticii lui I. Heliade Rădulescu și socialismul utopic francez, în Universitatea V. Babeș, *Buletinul cercurilor științifice studențești*, 1956.

Mircea Angheliescu, *Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei*. Editura Minerva, București, 1986.

Paul Cornea, *Ion Heliade Rădulescu sau „echilibrul între antiteze” în teorie și practică*, în Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, E.P.L, 1962.

Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971.